

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף א שפות
הפיקוח על הוראת העברית

אלול תשע"ח
אוגוסט 2018

לכבוד :

המורים המלמדים תלמידים כבדי שמיעה וחירשים בחטיבה העליונה

**הוראת תלמידים כבדי שמיעה וחירשים (07 קוד 3 וקוד 4)
לקראת בגרות בעברית: הבנה, הבעה ולשון –**

המשך לחוזר המפמ"ר להוראת העברית לחטיבה העליונה תשע"ט

חוזר זה משלים את [חוזר המפמ"ר](#) להוראת עברית תשע"ט בחטיבות העליונות ומפרט את הדגשים בהוראת תלמידים כבדי שמיעה וחירשים ובהיבחנותם בבחינת הבגרות בעברית: הבנה, הבעה ולשון.

תלמיד כבד שמיעה או חירש (07 קוד 3 וקוד 4) זכאי להיבחן בשאלון מותאם לכבדי שמיעה וחירשים (שאלון 11281 – עברית: הבנה, הבעה ולשון לכבדי שמיעה וחירשים) או להיבחן בשאלון לנבחנים הכלליים בתוספת 10 נקודות לציון הבחינה.

חלוקת השעות המומלצת בעברית לכיתות כו"ח היא 4-5 ש"ש בכיתה י ו-5-6 שעות בכיתה י"א (או י"א-י"ב).

לפרטים נוספים בכל הנוגע לזכאות לתלמידים כבדי שמיעה וחירשים :

גב' לי-את גולד, מדריכה ארצית בחינוך תלמידים כבדי שמיעה וחירשים בחטיבה העליונה,
liatgo@education.gov.il

ד"ר הינדי שטרן, מדריכה ארצית בחינוך תלמידים כבדי שמיעה וחירשים,
sternh@biu.ac.il

אתר הפיקוח על תלמידים כבדי שמיעה וחירשים :
<https://sites.google.com/a/lakash.tzafonet.org.il/main> (לשונית תוכניות לימודים).

תוכן הנושאים בחוזר זה :

1. מפרט התכנים לשאלון החיצוני המותאם לתלמידים כבדי שמיעה וחירשים3
2. ההערכה הבית-ספרית במסגרת 30% (סמל דיווח 11283)10
3. שאלון 30% לנבחני משנה ולנבחנים אקסטרנים (סמל שאלון 11282)17

בברכה,

תומר בוזמן
המפמ"ר על הוראת העברית

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף א שפות
הפיקוח על הוראת העברית

העתקים

מר שמואל אבואב, מנכ"ל משרד החינוך
ד"ר מירי שליסל, יושבת ראש המזכירות הפדגוגית
ד"ר שוש נחום, מנהל המנהל הפדגוגי
גבי דליה פניג, סגנית יושבת ראש המזכירות הפדגוגית
מר משה זעפרני, מנהל אגף השפות
גבי דסי בארי, מנהלת האגף לחינוך על יסודי
מר דויד גל, מנהל אגף בכיר בחינות
גבי אילנה כהן, מנהלת מכון סאלד
גבי שולמית כהן, המפקחת הארצית ללקויות חושים, האגף לחינוך מיוחד
ד"ר הינדי שטרן, מדריכה ארצית בחינוך תלמידים כבדי שמיעה וחירשים, האגף לחינוך מיוחד
מדריכות הפיקוח על הוראת העברית

1. מפרט התכנים לשאלון החיצוני המותאם לתלמידים כבדי שמיעה וחירשים

סמל שאלון 11281 (70%)

משקל	דגשים	ממדים	נושאים	תחום
30 נקודות	הפרק יכלול שני טקסטים. סך המילים בטקסט יהיה 450-600 המילים. השאלות תהיינה שאלות הבנה בכל ממדי ההבנה.	ממדי ההבנה: • איתור מידע מפורש וארגונו מחדש (אחזור) • פרשנות והיסק • הערכה וביקורת • אוצר מילים (ראו הפירוט בהמשך)	טקסט מידע טקסט טיעון טקסט מדריך (שימושי)	הבנת הנקרא
20 נקודות	היקף הכתיבה הנדרש הוא כ-200 מילים. מיומנות המיזוג נועדה להכשיר את התלמידים לסקירה של כמה מקורות לטקסט אחד לצרכים אישיים, חברתיים ואקדמיים.	ממדי הערכה: <u>פעולות סיכום</u> • השמטה • הכללה • הבניה <u>אזכור מקורות מידע</u> • דרכי מסירה • גיוון בפועלי הבעה • רישום ביבליוגרפי (ראו הפירוט בהמשך)	סיכום ממוזג של שני טקסטים בהתאם לדרישות המטלה ולמטרותיה	הבעה בכתב
50 נקודות	התלמיד ייבחן <u>באחת</u> המערכות הלשוניות (צורות או תחביר) בהתאם לאפשרות שבחר בית הספר. בפרק זה תינתן בחירה: התלמיד יידרש לענות על <u>ארבע</u> שאלות מתוך <u>חמש</u> . שאלות בתקינות בשם המספר הן שאלות חובה לכל הנבחנים.	זיהוי הבנה המרה פירוק תקינות (בתחביר - סימני פיסוק) (ראו מפרט התכנים בהמשך)	מערכת הצורות או תחביר תקינות בשימוש בשם המספר	לשון

פירוט ממדי ההבנה

א. איתור מידע מפורש וארגונו מחדש (אחזור)

- איתור פרטים מפורשים (גלויים) בטקסטים
- זיהוי קשרים לוגיים גלויים (כגון זמן, סיבה ותוצאה, הכללה ופירוט, והסתייגות)
- זיהוי של רכיבי המבנה הגלויים בטקסט
- זיהוי רצפים בטקסט
- ארגון אחר של פרטי המידע בטקסט (כגון סידור מידע ברצף או שיבוץ מידע בטבלה)

ב. פרשנות והיסק של מידע שאינו מפורש

- הבנת הנושא העיקרי
- הבנת הרעיון המרכזי בטקסטים
- הבנת רעיונות שונים בטקסטים
- הבנת מטרות הטקסטים
- הבנת עמדתו של כותב הטקסט
- הבנה של עמדות שונות המוצגות בטקסטים
- הבנת משמעות של מילים ושל צירופים מתוך ההקשר
- הבנה של אִזכורים שונים המופיעים בטקסט
- מיון פרטי מידע ויצירת קטגוריות (הכללה)
- השוואה בין רעיונות, בין מאפיינים או בין פרטי מידע אחרים
- מיזוג של פרטי מידע מן הטקסטים
- הסקת מסקנות מן הטקסט כולו ומחלקים ממנו
- הבנת תפקידיהם של אמצעים לשוניים-רטוריים: חזרות, שדה סמנטי, נרדפות, ניגודיות, שאלות, פנייה לנמענים, סיפור, שימוש בציטוטים שימוש במילים ריגושיות (קונוטציות)
- הבנת תפקידיהם של הסימנים הגרפיים הנלווים לטקסט (כגון כוכבית, הדגשות ואיורים)
- תפקידיהם של סימני הפיסוק בטקסט (כגון מירכאות, סוגריים)

ג. הערכה וביקורת

- הערכת עמדות שונות המוצגות בטקסט וביקורת עליהן
- השוואה או קישור בין המידע והרעיונות שבטקסט ובין ידע חיצוני, ניסיון אישי או עמדות של הקורא
- יישום המידע שבטקסט והמסקנות העולות ממנו בהקשרים אחרים

ד. אוצר מילים

- הבנת משמעויותיהן של מילים בתוך הקשר
- יחסי מילים ומשמעים, כגון נרדפות, ניגודיות והיכללות

פירוט ממדי הערכת הכתיבה הממזגת

בפרק זה תידרש כתיבה הממזגת שני טקסטים בהתאם לדרישות המטלה ולמטרותיה.

מרכיבים מרכזיים להערכתו של מיזוג מידע:

- השמטה, הכללה והבנייה
 - **השמטה** – הפחתת מידע שאינו חיוני למטרת המיזוג
 - **הכללה** – ניסוח מכליל של מידע משותף מהטקסטים השונים והימנעות מחזרה על אותם רעיונות מפי כותבים שונים
 - **הבניה** – בנייה מחודשת של הטקסט על פי מטרות המיזוג
- נאמנות למקורות המידע
- הימנעות מהעתקה גורפת של חלקים גדולים ממקורות המידע השונים
- אזכור מקוצר של מקורות המידע בגוף הטקסט (כגון שם המשפחה של המחבר, שנת פרסום)
- רישום ביבליוגרפי על פי המוסכמות האקדמיות: שם המחבר/ים; שנת הפרסום; שם המאמר/שם הספר; בימת הפרסום
- שימוש בדרכי מסירה שונות, כגון דיבור ישיר, דיבור עקיף, דיבור משולב והסגרים
- שימוש מדויק ומגוון בפועלי הבעה / אמירה¹

¹ מומלץ לקרוא בנושא את המאמר רוזנר, ר' (תש"ס). [השימוש בפועלי הבעה בסיכום לסוגיו](#). איגרת מידע מ"ז. ירושלים: משרד החינוך – האגף לתכניות לימודים, עמודים 42-58.

פירוט הנושאים הלשוניים

שם המספר

השימוש בשם המספר: מספר יסודי (מונה), סידורי, סתמי, חלקי ותאריכים – תקינות, נטייה והתאם.

שימוש תקין בשם המספר בדיבור היום-יומי מצביע יותר מכול על דובר עברית השולט בשפתו. יש לעסוק בנושא זה באופן רציף ומתמשך לאורך כל שנות הלימוד ולא ללמדו באופן ממוקד רק לקראת הבחינה.

תקינות בשימוש במילות היחס ובנטייתן

תלמידים בעלי לקות בשמיעה ילמדו את השימוש הנכון במילות היחס ואת נטייתן התקנית של אותיות היחס ומילות היחס (אצלם, אלייך, אתכם וכדומה), אך לא ייבחנו בנושא זה.

אפשרות א: מערכת הצורות

פרק זה יכלול שאלות סגורות, שאלות פתוחות ומיון בטבלה.

כל אחת מן השאלות יכולה להיות מתחום הפועל, מתחום השם או משני התחומים גם יחד. לא תיעשה הבחנה בין שאלות על הפועל בלבד לבין שאלות על השם בלבד.

השאלות יכללו ידע לשוני ומטה-לשוני מוקדם שנלמד בחטיבת הביניים ובכיתה י':
חלקי דיבור: שם עצם, שם תואר, פועל, שם פועל ותואר הפועל
צורות הבינוני

הפועל

ניתוח והטיה של פעלים לפי שורש, בניין, זמן (דרך) וגוף השורשים יהיו מהגזרות הבאות: שלמים (לרבות מרובעים), חפ"נ, חפ"צ, נפ"א, נפ"ו, נל"י/ה, נל"א, נע"ו. ייתכנו שורשים בעלי עיצורים גרוניים (שאינם משפיעים על ההגייה), שורשים תנייניים ושורשים גזרי שם.

התלמידים ייבחנו על משמעויות עיקריות וברורות של הבניינים: פעיל, סביל. (הערה: בתהליך ההוראה חשוב לחשוף את התלמידים גם למשמעויות האחרות של הבניינים)

- לא יינתנו פעלים מגזרת הכפולים (ע"ע).
- בגזרת ע"ו לא תינתן נטיית הפעלים בבניינים פיעל, פועל והתפעל.
- לא יינתנו צורות בעלות שורש מורכב, לדוגמה יר"ה, יד"ה, ינ"ה.
- לא יינתנו פעלים בעלי עיצורים גרוניים אשר השפיעו על ההגייה, לדוגמה מְעַרְב.
- לא תישאלנה שאלות על דיוקי הגייה מתחום הפועל.

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף א שפות
הפיקוח על הוראת העברית

השם

ניתוח ומיון של שמות לפי שורש ומשקל, בסיס + צורן סופי, הלחם בסיסים ושאיילה מלעז.
יידרש ניתוח שמות מהגזרות הבאות: שלמים (לרבות מרובעים), חפ"נ, חפ"צ, נפ"א, נפ"ו, נל"י/ה,
נל"א, נע"ו. ייתכנו שורשים בעלי עיצורים גרוניים (שאינם משפיעים על ההגייה).
המילים שיופיעו בבחינה תהיינה שקופות מבחינה סמנטית ומקובלות בשימוש.

- לא יינתנו שמות מגזרת הכפולים (ע"ע).
- לא יינתנו שמות בעלי שורש מורכב, לדוגמה יר"ה, יד"ה, ינ"ה.
- לא יינתנו שמות בעלי עיצורים גרוניים אשר השפיעו על ההגייה, לדוגמה קָרַח.
- לא תישאלנה שאלות על דיוקי הגייה מתחום השם.

זיהוי משקלים ומשמעויותיהם ומיונם:

- משקלים בעלי משמעות על פי הרשימה להלן

משמעויות	משקלים	דוגמאות
(1) בעלי מקצוע ועיסוק	קָטַל קָטְלוֹ (קָטְלוֹ)	זמר, נגר, סרטט, טבח, בנאי חבלן, קבלן, בדרן, חקן, צנחן, שדכן
(2) שמות תואר ותכונות	קָטַל קָטִיל קָטַל קָטְלוֹ (קָטְלוֹ) קָטוּל	יקר, רחב, חכם גמיש, שביר, מהיר חלש, ניד, ננס, רמאי, קנאי ביישן, חנפן, דברן, בזבזן גדול, רחוק
(3) מכשירים וכלים	קָטַל קָטִיל קָטַלַת מְקַטֵּל מְקַטֵּלָה מְקַטֵּלַת / מְקַטֵּלָה קָטְלוֹ	קטר, זמזם, צמצם לפיד, סכין, פטיש, רהיט קלטת, כספת, טפטפת מחשב, מגהץ מבחנה, מגרפה מדפסת, מברשת, מגבת גלשן, רעשן, לוויין
(4) מקומות	מְקַטֵּל מְקַטֵּלָה / מְקַטֵּלָה	מפרץ, מקדש, מושב, מפל מדרכה, מכבסה, מועצה
(5) מחלות	קָטַלַת	אדמת, דלקת, שעלת
(6) בעלי מום	קָטַל	אילם, עיור, גיבן
(7) קבוצות ואוספים	קָטַלַת	טִיסַת, צנרת

- שמות הפעולה / שמות עצם מופשטים הנוטים במשקלי שמות הפעולה:

- קָטִילָה שמירה, קָטַלָה גניבה
- בניין קל
- הִקְטִילָה הפקדה, הִקְטִיל הספק
- בניין הפעיל
- קָטוּל סיפור, קָטַלָה חבלה
- בניין פיעל
- הִתְקַטְלוּת התפקדות, השתמטות
- בניין התפעל

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף א שפות
הפיקוח על הוראת העברית

• משקלי הבינוני המציינים שמות עצם או שמות תואר :

- בניין קל	-	קִטְל סופר, דואר חוזר	-
- בניין נפעל	-	נְקָטַל נספח, נכבד	-
- בניין הפעיל	-	מְקַטֵּל מצביא, מרנין	-
- בניין פיעל	-	מְקַטֵּל מפקד, מהמם	-
- בניין התפעל	-	מְתַקְטֵל מתאגרף, צבע מתקלף	-

זיהוי צורנים סופיים ומשמעויותיהם ומיונם על פי הרשימה הזאת :

צורנים סופיים המציינים בעלי מקצוע או תכונות :

- סָן	-	מסעדן, מהפכן	-
- סָאי	-	בנקאי, חקלאי	-

צורנים סופיים המציינים מקומות :

- סוֹן	-	פעוטון, גנון	-
- סָה	-	ספרייה, מעדנייה	-

צורנים סופיים המציינים כלים ומכשירים :

- סוֹן	-	שעון	-
- סָה	-	סבונייה	-
- סָן	-	פותחן	-

צורן סופי המציין קבוצות ואוספים :

- סוֹן	-	שאלון, מילון	-

צורנים סופיים המציינים הקטנה :

- סוֹן	-	ספלון	-
- סִית	-	כרית	-
- סָה	-	עוגייה	-

צורנים סופיים המציינים מוצא או שייכת למדינה :

- סָה	-	רוסייה, מצרייה	-
- סִי	-	מצרי, רומני	-

צורן סופי המציין שפה :

- סִית	-	עברית, ספרדית	-

צורן סופי המציין סדר :

- סוֹן	-	ראשון, אחרון	-

צורן סופי המציין פרטי לבוש :

- סָה	-	גופייה	-

צורן סופי המציין כלי תחבורה :

- סִית	-	משאית	-

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף א שפות
הפיקוח על הוראת העברית

אפשרות ב: תחביר

- חלקי הדיבור: שם עצם, שם תואר, פועל, שם פועל ותואר הפועל.
- ניתוח משפטים מכל הסוגים: פשוט, איחוי (מאוחה), מורכב (בעל פסוקית אחת), לרבות משפטים בעלי חלקים כוללים.
במשפט איחוי יידרש הנבחן לתיחום האיברים.
- במשפט מורכב יידרש הנבחן לתיחום הפסוקית וציון תפקידה התחבירי. על הנבחן להכיר ולזהות את הפסוקיות האלה: מושא, תיאור ולוואי.
- ניתוח המשפט לפרטיו: נושא, נושא: פועל, שמני (נושא שם עצם ונושא שם תואר), מורחב; האוגד לסוגיו, מושא (בלא הבחנה בין סוגי המושאים), תיאור (בלא הבחנה בין סוגי תיאורים), לוואי, תמורה, הסגר.
- קשרים לוגיים בין חלקים במשפט ובין יחידות שיח: זמן, סיבה, תכלית, תנאי השוואה ועימות, ויתור (כולל ניגוד). קשרים בין חלקים כוללים במשפט: ריבוי והוספה, ניגוד, צמצום וברירה
- המרות בין מבנים תחביריים, פירוק משפטים למשפטים עצמאיים והרכבת משפטים ליחידות שיח.
- דרכי מסירה: דיבור ישיר, דיבור עקיף, הסגר
- תקינות מבחינת פיסוק: נקודה, סימן שאלה, סימן קריאה, מירכאות, נקודתיים

לא יידרש ניתוח משפטים מורכבים בעלי פסוקית מאוחה או משפטים מאוחים בעלי איברים מורכבים.

2. ההערכה הבית־ספרית במסגרת 30% (סמל זיווח 11283)

30% מציון הבגרות בעברית: הבנה, הבעה בכתב ולשון עברית ניתנים על הישגי התלמיד ועל שליטתו בידע ובמיומנויות הנבדקים בדרכי הערכה שונות, לרבות בחלופות בהערכה. נוסף על הידע ועל המיומנויות יש לעמוד בהוראה על ערכים הנגזרים מתוכנית הלימודים והעולים מתוכני הנושאים והמאמרים הנידונים.

תהליכי הכתיבה במסגרת 30%

תוצר כתיבה איכותי הוא תוצאה של תהליכי בקרה ושכתוב, ולכן הערכת הכתיבה, בדגש על כתיבת הטיעון, תיעשה במסגרת ההערכה הבית־ספרית, והתלמיד לא יידרש להיבחן בה במסגרת הבחינה החיצונית. תהליכי הכתיבה ייעשו בתלקיט שהוא ממהות המקצוע.

בתלקיט יוצגו שני מהלכי כתיבה ארוכי טווח בהיקף של כ־350 מילים וכן העדויות לתהליך שעבר התלמיד במהלך הלמידה:

- ✓ הטקסטים אשר שימשו לתלמיד מקורות לכתיבה, ואשר קרא וניתח אותם (לפחות שני מאמרים)
- ✓ הטיוטות שכתב התלמיד
- ✓ המשוב שקיבל התלמיד והשכתוב שנעשה בעקבותיו
- ✓ התוצר המוגמר

הערות:

- אפשר שאחד מתוצרי הכתיבה יהיה מאמר היצגי הון בתופעה או בעניין מסוימים על סיבותיהם, היבטיהם, גורמיהם וכדומה. תוצר כתיבה אחד לפחות חייב להיות טקסט טיעון.
- כאמור, תהליך כתיבה מאופיין בטיוטות ובשכתוב. אין הדבר מחייב את המורה לבדוק את כל טיוטות התלמיד, ובוודאי לא לבדוק כל טיוטה כאילו היא התוצר הסופי. שכתוב יכול להיעשות בעקבות למידת עמיתים, משוב כיתתי, חשיפה למקורות מידע נוספים, תהליך הלמידה בכיתה, לרבות הערות מקדמות של המורה.
- מורה המבקש להעריך את תהליך הטיוט יעשה זאת תוך בדיקת היבטים מסוימים בכל צומת הערכה, כגון פיתוח הרעיון או הטיעון, המודעות לנמען, התקינות וכדומה; זאת עד להערכת התוצר המוגמר.
- מומלץ לשלב בתהליך הלמידה עקרונות של למידה מתוך עניין ולאפשר לתלמיד לבחור את נושא הכתיבה של לפחות אחד מהחיבורים. אגב כך יצטרך התלמיד לחפש אחר מקורות מידע ומאמרים הרלוונטיים לנושא כתיבתו.
- חשוב לחדד כבר בשלב זה, בהמשך לנלמד בחטיבת הביניים, את עקרונות המיזוג שימשו את התלמיד גם במטלת הכתיבה הממזגת בשאלון 70%.

דגשים להוראת הבנת הנקרא

בהוראת הבנת הנקרא חשוב לבחור קטעים מגוונים, עדכניים ורלוונטיים המתאימים לתלמידים בעלי לקות בשמיעה. אין לעסוק בטקסטים שנושאייהם הם שמיעה, שפה, מוזיקה, שירה וכיוצא באלה. יש להקפיד על כך כי רמת הלשון, המורכבות התחבירית ואוצר המילים והצירופים יהיו ברמה שתתאים לתלמידים בעלי לקות בשמיעה.

- התלמידים יקראו ויפיקו טקסטים מסוגים שונים ומסוגות שונות.
- התלמידים יקראו טקסטים רציפים ובלתי רציפים בהיקפים שונים. היקף הטקסטים ינוע בין 350 ל-500 מילים בטקסט.

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף א שפות
הפיקוח על הוראת העברית

- ניתוח הטקסט יהיה על פי ממדי ההבנה השונים : איתור מידע, פרשנות והיסק, הערכה וביקורת וכן טיפול באוצר מילים.

פירוט ממדי ההבנה

א. איתור מידע מפורש וארגונו מחדש (אחזור)

- איתור פרטים מפורשים (גלויים) בטקסטים
- זיהוי קשרים לוגיים גלויים (כגון זמן, סיבה ותוצאה, הכללה ופירוט, והסתייגות)
- זיהוי של רכיבי המבנה הגלויים בטקסט
- זיהוי רצפים בטקסט
- ארגון אחר של פרטי המידע בטקסט (כגון סידור מידע ברצף או שיבוץ מידע בטבלה)

ב. פרשנות והיסק של מידע שאינו מפורש

- הבנת הנושא העיקרי
- הבנת הרעיון המרכזי בטקסטים
- הבנת רעיונות שונים בטקסטים
- הבנת מטרות הטקסטים
- הבנת עמדתו של כותב הטקסט
- הבנה של עמדות שונות המוצגות בטקסטים
- הבנת משמעות של מילים ושל צירופים מתוך ההקשר
- הבנה של אִזכורים שונים המופיעים בטקסט
- מיון פרטי מידע ויצירת קטגוריות (הכללה)
- השוואה בין רעיונות, בין מאפיינים או בין פרטי מידע אחרים
- מיזוג של פרטי מידע מן הטקסטים
- הסקת מסקנות מן הטקסט כולו ומחלקים ממנו
- הבנת תפקידיהם של אמצעים לשוניים-רטוריים : חזרות, שדה סמנטי, נרדפות, ניגודיות, שאלות, פנייה לנמענים, סיפור, שימוש בציטוטים שימוש במילים ריגושיות (קונוטציות)
- הבנת תפקידיהם של הסימנים הגרפיים הנלווים לטקסט (כגון כוכבית, הדגשות ואיורים)
- תפקידיהם של סימני הפיסוק בטקסט (כגון מירכאות, סוגריים)

ג. הערכה וביקורת

- הערכת עמדות שונות המוצגות בטקסט וביקורת עליהן
- השוואה או קישור בין המידע והרעיונות שבטקסט ובין ידע חיצוני, ניסיון אישי או עמדות של הקורא
- יישום המידע שבטקסט והמסקנות העולות ממנו בהקשרים אחרים

ד. אוצר מילים

- הבנת משמעויותיהן של מילים בתוך הקשר
- יחסי מילים ומשמעים, כגון נרדפות, ניגודיות והיכללות

פרקי תחביר במסגרת 30%

הנושאים המובאים להלן הם הנושאים שיילמדו בתחביר במסגרת 30%. אלה נושאים נבחרים אשר יעניקו לתלמיד מושגים בבסיסיים בתורת התחביר, ודרכם הוא יעמוד על **תרומת הידע התחבירי להבנה ולכתיבה**. את פרקי התחביר יוכל המורה להעריך באמצעות תרגילים, מטלות חקר או מבדקים, ובלבד שיכללו את התכנים האלה:

חלקי הדיבור: שם עצם, שם תואר, פועל, שם פועל ותואר הפועל.

ניתוח משפטים מכל הסוגים: פשוט, איחוי (מאוחה), מורכב (בעל פסוקית אחת), לרבות משפטים בעלי חלקים כוללים.

במשפט איחוי יידרש הנבחן לתיחום האיברים.

במשפט מורכב יידרש הנבחן לתחום את הפסוקית ולציין את תפקידיה התחביריים. על הנבחן להכיר ולזהות את הפסוקיות האלה: מושא, תיאור ולוואי.

ניתוח המשפט לפרטיו: נושא, נשוא: פועל, שמני (נשוא שם עצם ונשוא שם תואר), מורחב; האוגד לסוגיו, מושא (בלא הבחנה בין סוגי המושאים), תיאור (בלא הבחנה בין סוגי תיאורים), לוואי, תמורה, הסגר.

קשרים לוגיים בין חלקים במשפט ובין יחידות שיש: זמן, סיבה, תכלית, תנאי השוואה ועימות, ויתור (כולל ניגוד).

קשרים בין חלקים כוללים במשפט: ריבוי והוספה, ניגוד, צמצום וברירה

המרות בין מבנים תחביריים, פירוק משפטים למשפטים עצמאיים והרכבת משפטים ליחידות שיש.

דרכי מסירה: דיבור ישיר, דיבור עקיף, הסגר

תקינות מבחינת פיסוק: נקודה, סימן שאלה, סימן קריאה, מירכאות, נקודתיים

- לא יידרש ניתוח משפטים מורכבים בעלי פסוקית מאוחה או משפטים מאוחים בעלי איברים מורכבים.

בתלקיט יוצגו מטלות החקר והמחווניים שלהן או המבדק המסכם בפרק הלשוני.

פרקים במערכת הצורות במסגרת 30%

הנושאים המובאים להלן הם הנושאים שיילמדו במערכת הצורות במסגרת 30%. אלה נושאים נבחרים אשר יעניקו לתלמיד מושגים בבסיסיים במערכת הצורות העברית ויאפשרו עמידה על **ייחודה של המורפולוגיה העברית**. את פרקי הלשון יוכל המורה להעריך באמצעות תרגילים, מטלות חקר או מבדקים, ובלבד שיכללו את התכנים האלה:

- חלקי דיבור: שם עצם, שם תואר, פועל, שם פועל ותואר הפועל
- צורות הבינוני

הפועל

ניתוח והטיה של פעלים לפי שורש, בניין, זמן (דרך) וגוף.
השורשים יהיו מהגזרות הבאות: שלמים (לרבות מרובעים), חפ"נ, חפ"צ, נפ"א, נפ"ו, נל"י/ה, נל"א, נע"ו. ייתכנו שורשים בעלי עיצורים גרוניים (שאינם משפיעים על ההגייה), שורשים תנייניים ושורשים גזרי שם.

התלמידים ייבחנו על משמעויות עיקריות וברורות של הבניינים: פעיל, סביל (הערה: בתהליך ההוראה חשוב לחשוף את התלמידים גם למשמעויות האחרות של הבניינים)

- לא יינתנו פעלים מגזרת הכפולים (ע"ע).
- בגזרת ע"ו לא תינתן נטיית הפעלים בבניינים פועל והתפעל.
- לא יינתנו צורות בעלות שורש מורכב, לדוגמה יר"ה, יד"ה, ינ"ה.
- לא יינתנו פעלים בעלי עיצורים גרוניים אשר השפיעו על ההגייה, לדוגמה מְעַרְב.
- לא תישאלנה שאלות על דיוקי הגייה מתחום הפועל.

השם

ניתוח ומיון של שמות לפי שורש ומשקל, בסיס + צורך סופי, הלחם בסיסים ושאיילה מלעז.
יידרש ניתוח שמות מהגזרות הבאות: שלמים (לרבות מרובעים), חפ"נ, חפ"צ, נפ"א, נפ"ו, נל"י/ה, נל"א, נע"ו. ייתכנו שורשים בעלי עיצורים גרוניים (שאינם משפיעים על ההגייה).
המילים שיופיעו בבחינה תהיינה שקופות מבחינה סמנטית ומקובלות בשימוש.

- לא יינתנו שמות מגזרת הכפולים (ע"ע).
- לא יינתנו שמות בעלי שורש מורכב, לדוגמה יר"ה, יד"ה, ינ"ה.
- לא יינתנו שמות בעלי עיצורים גרוניים אשר השפיעו על ההגייה, לדוגמה קָרַח.
- לא תישאלנה שאלות על דיוקי הגייה מתחום השם.

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף א שפות
הפיקוח על הוראת העברית

זיהוי משקלים ומשמעויותיהם ומיונם :

• משקלים בעלי משמעות על פי הרשימה להלן

משמעויות	משקלים	דוגמאות
(1) בעלי מקצוע ועיסוק	קָטַל קִטְלוֹ (קִטְלוֹן)	זמר, נגר, סרטט, טבח, בנאי חבלן, קבלן, בדרן, חקן, צנחן, שדכן
(2) שמות תואר ותכונות	קָטַל קִטִּיל קִטְל קִטְלוֹ (קִטְלוֹן) קִטּוֹל	יקר, רחב, חכם גמיש, שביר, מהיר חלש, נָדָד, ננס, רמאי, קנאי ביישן, חנפן, דברן, בזבזן גדול, רחוק
(3) מכשירים וכלים	קָטַל קִטִּיל קִטְלַת מְקִטֵּל מְקִטְלָה מְקִטְלַת / מְקִטְלָה קִטְלוֹן	קטר, זמזם, צמצם לפיד, סכין, פטיש, רהיט קלטת, כספת, טפטפת מחשב, מגהץ מבחנה, מגרפה מדפסת, מברשת, מגבת גלשן, רעשן, לווין
(4) מקומות	מְקִטֵּל מְקִטְלָה / מְקִטְלָה	מפרץ, מקדש, מושב, מפל מדרכה, מכבסה, מועצה
(5) מחלות	קִטְלַת	אדמת, דלקת, שעלת
(6) בעלי מום	קִטֵּל	אילם, עיור, גיבן
(7) קבוצות ואוספים	קִטְלַת	טִיסָה, צנרת

• שמות הפעולה / שמות עצם מופשטים הנוטים במשקלי שמות הפעולה :

- קִטְלָה שמירה, קִטְלָה גניבה
- בניין קל
- הִקְטֵּל הפקדה, הִקְטֵּל הספק
- בניין הפעיל
- קִטּוֹל סיפור, קִטְלָה חבלה
- בניין פיעל
- הִתְקִטְלוּת התפקדות, השתמטות
- בניין התפעל

• משקלי הבינוני המציינים שמות עצם או שמות תואר :

- קִטְל סופר, דואר חוזר
- בניין קל
- נְקִטֵּל נספח, נכבד
- בניין נפעל
- מְקִטִּיל מצביא, מרנין
- בניין הפעיל
- מְקִטֵּל מפקד, מהמם
- בניין פיעל
- מְתִקְטֵל מתאגרף, צבע מתקלף
- בניין התפעל

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף א שפות
הפיקוח על הוראת העברית

זיהוי צורנים סופיים ומשמעויותיהם ומיונם על פי הרשימה הזאת:

צורנים סופיים המציינים בעלי מקצוע או תכונות:

- קן - מסעדן, מהפכן
- קאי - בנקאי, חקלאי

צורנים סופיים המציינים מקומות:

- סון - פעוטון, גנון
- קפה - ספרייה, מעדנייה

צורנים סופיים המציינים כלים ומכשירים:

- סון - שעון
- קפה - סבונייה
- קן - פותחן

צורן סופי המציין קבוצות ואוספים:

- סון - שאלון, מילון

צורנים סופיים המציינים הקטנה:

- סון - ספלון
- קית - כרית
- קפה - עוגייה

צורנים סופיים המציינים מוצא או שייכת למדינה:

- קפה - רוסייה, מצרייה
- קי - מצרי, רומני

צורן סופי המציין שפה:

- קית - עברית, ספרדית

צורן סופי המציין סדר:

- סון - ראשון, אחרון

צורן סופי המציין פרטי לבוש:

- קפה - גופייה

צורן סופי המציין כלי תחבורה:

- קית - משאית

- זיהוי צורנים סופיים ומשמעויותיהם ומיונם על פי הרשימה הזאת:

צורנים סופיים המציינים בעלי מקצוע או תכונות:

- קן - מסעדן, מהפכן
- קאי - בנקאי, חקלאי

צורנים סופיים המציינים מקומות:

- סון - פעוטון, גנון
- קפה - ספרייה, מעדנייה

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף א שפות
הפיקוח על הוראת העברית

צורנים סופיים המציינים **כלים ומכשירים** :

- סון - שעון
- סקה - סבונייה
- סן - פותחן

צורך סופי המציין **קבוצות ואוספים** :

- סון - שאלון, מילון

צורנים סופיים המציינים **הקטנה** :

- סון - ספלון
- סית - כרית
- סקה - עוגייה

צורנים סופיים המציינים **מוצא או שייכת למדינה** :

- סקה - רוסייה, מצרייה
- סי - מצרי, רומני

צורך סופי המציין **שפה** :

- סית - עברית, ספרדית

צורך סופי המציין **סדר** :

- סון - ראשון, אחרון

צורך סופי המציין **פרטי לבוש** :

- סקה - גופייה

צורך סופי המציין **כלי תחבורה** :

- סית - משאית

בתלקיט יוצגו מטלות החקר והמחווון שלהן **א** המבדק המסכם בפרק הלשוני.

עקרונות לתכולת התלקיט

אפשרות I כמפורט לעיל

- א. שני תהליכי כתיבה, לרבות עדויות לתהליך ולפחות שני טקסטים שהיו תשתית לכתיבה. הסוגות לכתיבה בכל אחד מהתהליכים: שני טקסטים למטרות טיעון או טקסט אחד למטרות טיעון וטקסט שני לבחירת המורה כמצוין לעיל.
- ב. מטלות חקר לשוניות והמחווה שלהן או המבדק המסכם בפרק הלשוני

אפשרות II

מיזם בית-ספרי – למידה המבוססת על פרויקט (PBL). הלמידה תכלול מיומנויות הבנת הנקרא, הבעה ולשון. במקרה זה יש להגיש את התוכנית לאישור המדריכה המרכזת במחוז. המסמך יכלול את הרכיבים הבאים:

- רציונל
- מטרות
- הנושאים הנלמדים
- תוצר מצופה
- אופני ההערכה

3. שאלון 30% לנבחני משנה ולנבחנים אקסטרניים (סמל שאלון 11282)

נבחני משנה המעוניינים לשפר בתום לימודיהם את הציון הבית ספרי (11283) או נבחנים אקסטרניים אשר צריכים להיבחן 30% (11282), ייבחנו בשאלון 11282 המיועד לנבחנים הכלליים ויזכו לתוספת 10 נקודות לציון.

מפרט התכנים לשאלון 11282 מפורסם בחוזר המפמ"ר להוראת העברית בחטיבות העליונות לשנה"ל תשע"ט.